

ÖĞRETMENLERİN BAKIŞ AÇILARINDAN EĞİTİMDE KULLANILAN DERS KİTAPLARININ NİTELİK SORUNLARI VE YARDIMCI KAYNAK KİTAP KULLANIMI

THE QUALITY PROBLEMS OF THE COURSE BOOKS USED IN EDUCATION AND THE USE OF SUPPLEMENTARY BOOKS FROM TEACHERS' PERSPECTIVE

Doç. Dr. Adem BAYAR

Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Amasya, Türkiye
ORCID No: 0000-0002-8693-9523

Ebru BAĞDAT

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı, Amasya, Türkiye
ORCID No: 0000-0003-4186-051X

Cite As Bayar, A. & Bağdat, E.(2021). "Öğretmenlerin Bakış Açılarında Eğitimde Kullanılan Ders Kitaplarının Nitelik Sorunları Ve Yardımcı Kaynak Kitap Kullanımı", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:6, Issue:27, pp:1158-1171

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ders kitaplarının nitelik sorunları ve yardımcı kitap kullanımı hakkında öğretmenlerin düşüncelerini ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubu farklı branşlarda ve düzeylerdeki okullarda görev yapmakta olan 8 öğretmenden meydana gelmektedir. Çalışma nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılarak yapılmıştır. Veriler araştırmacıların hazırladığı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemine uygun olarak analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu ders kitaplarının bazı nitelik sorunları olduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler ders kitaplarının soru çeşidi ve sayısı bakımından yetersiz olduklarını; bundan dolayı yardımcı kaynaklara ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan öğretmenler ders kitaplarının niteliğinin artırılması için öğrencinin aktif olacağı etkinlikler artırılmalı, konu anlatımı açık ve anlaşılır olmalı, soru sayısı artırılmalı, kitaplar müfredata uygun olarak yazılmalı, kitaplar alanında uzman kişiler tarafından hazırlanmalı ve kitaplar sınav sistemine ve öğrenci düzeyine uygun olmalı şeklinde birtakım önerilerde bulunmuşlardır. Araştırmacılar ders kitaplarının öğretmen ve öğrencilerin başka kaynaklara ihtiyaç duymalarını önleyecek şekilde donanımlı hale getirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Anahtar Kelimeler: nitelik, ders kitapları, yardımcı kitaplar

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal teachers' thoughts about the quality problems of the textbooks and the use of supplementary books. The study group of this research consists of 8 volunteer teachers working in different branches and schools at different levels. This research has been conducted by phenomenological research design a qualitative research approach. The data has been collected using a semi-structured interview form prepared by the researchers. The obtained data has been analyzed in accordance with the descriptive analysis method. According to the findings of this research, most of the teachers who participated in this research stated that the textbooks had some quality problems. In addition, teachers stated that the textbooks were insufficient in terms of question type and number; therefore, they needed auxiliary resources. Teachers have offered the following suggestions: the number of activities should be increased for students' active participation, the lecturing should be clear and understandable, the number of questions should be increased", textbooks should be written according to the curriculum, textbooks should be prepared by experts in the field, and textbooks should be suitable for the exam system and student level. The researchers concluded that the textbooks should be equipped in a way that prevents teachers and students from needing other resources.

Key words: qualification, textbooks, supplementary books

1. GİRİŞ

Günümüzde eğitim öğretimde kullanılan teknolojik araçlar ve materyaller çok zenginleşmiş ve gelişmiş olsa da ders kitapları uzun zamandır eğitimde kullanılan temel araçlardan biri olup hala önemini korumaktadır (Seguin, 1989). Ders kitabı, "Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarının haftalık ders çizelgelerinde yer alan derslerin öğretim programlarına göre hazırlanmış, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından inceleme ve değerlendirme işlemleri tamamlanarak okutulması uygun bulunmuş kitaplara verilen genel isimdir" (MEB, 2019: 3).

Ders kitapları öğrencilerin öğrenmesine yardımcı olmak, sürecin programa göre ve planlı bir şekilde takip edilebilmesini sağlamak, modellerle ve görsellerle konunun kolayca kavranmasını sağlamak, konuların pekiştirilebilmesini ve konu tekrarı yapılabilmesini sağlamak gibi misyonlara sahiptir. Görevlerinin göz ardı edilemeyecek şekilde çok ve elzem olduğu bilindiğinden kitapların oldukça hassas ve dikkatli bir şekilde hazırlanması bir zorunluluktur (Nakiboğlu, 2009). Ülkemizde ders kitaplarının hazırlanmasında kullanılan yönetmelikler Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenmektedir.

Ders kitapları ile ilgili yapılan bazı araştırmalar, ders kitaplarında önemli eksikliklerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ders kitapları sahip olmaları gereken niteliklere tam olarak sahip olmayıp öğrencilerin ilgisini yeterince çekmemektedir (Gün, 2009). Konuların öğrencilerin ilgisini daha fazla çekecek şekilde

anlatılabilmesi ve günlük hayata uygulanabilirliğinin artırabilmesi için yardımcı kitap kullanımına ihtiyaç duyulmaktadır (Aytuna, 1963; Akt. Güngör, 2014). Yardımcı kitap kullanımına dair görüşler ise farklılık göstermektedir. Bir görüşe göre seçme şansı sunduğundan dolayı eğitimde daha özgür bir ortam oluşturmakta olup bu sebeple faydalı olduğu yönünde iken diğer bir görüşe göre ise maddi külfet getiren yardımcı kaynakların okullarda bulundurulmaması yönündedir (Taş ve Minaz, 2018).

Ücretsiz dağıtılan kitapları yetersiz bulan yönetici ve öğretmenler öğrencilerden yardımcı kaynak almalarını istemektedirler. Özellikle maddi sıkıntılardan dolayı velileri zor durumda bırakabilen bu durum bir türlü engellenememektedir (Okullarda Kaynak Problemi, 2018). Milli Eğitim Bakanlığı 25.09.2018 tarih ve 17411997 sayılı yazısında okullarda dağıtımı yapılan ders kitapları dışındaki yardımcı kaynakların kullanılmasını yasaklamıştır (Meb, Öğrencilere Yardımcı Kitap Aldırılmaması İçin Uyarı, 2018). Ancak getirilen yasağın tek kaynağa yönlendirdiği gerekçesiyle öğretmeni sınırlandırdığı, sınav odaklı sistemde birbirleriyle yarış halinde olan öğrencileri kısıtladığı ve fırsat eşitliği ilkesine ters düştüğü ileri sürülmektedir (MEB Yardımcı Kaynak Kullanımı İle İlgili Yasaklar Değil İlkeler Belirlemeli, 2018). Her sınıf düzeyinde ve eğitim ortamında kullanılan, birçok çeşidi bulunan yardımcı kaynakların kullanımı hakkında uzmanlar, öğretmenler, veliler ve öğrenciler farklı görüşlere sahiptirler. Tüm bu tartışmalara ve ders kitaplarının varlığına rağmen yardımcı kitapların kullanımı sürmektedir (Taş ve Minaz, 2018).

Yardımcı kaynakların yaygın kullanımı akıllara ders kitaplarının nitelik sorunları olabileceğini getirmektedir. İlgili alanyazında bu durumun nedenlerinin araştırıldığı çalışmaların az olduğu görülmüş; bu yüzden bu çalışmayı yapma gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada sürekli revize edilen, geliştirilen ders kitaplarının varlığına rağmen yardımcı kaynak kullanımının tercih edilme nedenlerinin anlaşılması ve ders kitaplarının niteliğinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bu başlık altında sırasıyla ders kitaplarının önemi, Türkiye’de ders kitaplarının kullanımı ve yardımcı kaynak kitap kullanımı başlıkları üzerinde durulmuştur.

2.1. Ders Kitaplarının Önemi

İlgili literatüre bakıldığında ders kitabı ile ilgili farklı tanımlamalarının olduğu görülmektedir. Ders kitapları tüm öğretim araçları içerisinde detaylı bir şekilde bilgileri aktarma, verilen bilgiler arasındaki bağlantıları açıklama, öğrencinin kendi kendine gelişmesine katkıda bulunma, öğrencinin bilgilerini pekiştirebilmesi, düzenleyebilmesi, verilen konular hakkında etkinlikler, çalışma soruları ve alıştırmalar buldurması gibi nitelikleri sayesinde diğer kitaplardan ayrılmaktadır (Şahin ve Turanlı, 2005). Ders kitapları, bir derste kullanılan ve söz konusu dersin gelişmesine, o dersin bilgi verme, uygulama ve hayata uygulanabilirliği konularında önemli göreve sahip araçlardır (Güneş ve Ünsal, 2003). Öğretim programları birtakım hedeflere sahiptir ve ders kitapları bu hedefleri daha somut bir şekilde yansıtan, sınıf içi süreçleri azımsanamayacak şekilde etkileyen ve rehberlik eden öğretim araçlarıdır (Yılmaz, Seçken ve Morgil, 1998).

Ders kitaplarının kullanımı eğitimde önemli bir yere sahiptir. Bu durumun birçok açıdan avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Sınıfta öğretmenin yerine geçmeyecek şekilde tamamen merkeze konulmadan kullanılan, özenle seçilmiş, öğretmen ve öğrenci tarafından doğru bir biçimde kullanılan ders kitapları mutlaka fayda sağlayacaktır (Kılıç, 2020). Ders kitapları öğrenciler için öğretmenlerin sınıf ortamında sunduğu bilgilere, belli bir bağlama bağlı kalmadan istediği zaman ulaşabilme fırsatı sunmaktadır. Eğitim öğretim aktivitelerini şekillendirecek ve alternatifleri artıracak bir biçimde hazırlanması nedeniyle ders kitapları öğrencileri çeşitli kaynaklara yönlendirmek misyonuna da sahiptir (Alkan, 2011). Ders kitapları, o dersin verildiği sınıf düzeyi için hazırlanmış olan ders içeriğini sistematik bir şekilde vermesi sayesinde içeriğin düzenli, kademeli ve eksiksiz bir şekilde verilmesini sağlamakta olup bu durum ders kitaplarını güçlü bir araç haline getirmektedir. Bununla birlikte özellikle mesleğe henüz adım atmış öğretmenler için ders kitapları önemli bir yere sahiptir (Işık, 2008). Çünkü ders kitapları öğretmenin becerilerini daha iyi kullanmasına ve bilgileri planlı bir şekilde aktarabilmesine yardımcı olmaktadır (Güneş ve Ünsal, 2003).

Nitelikli bir şekilde tasarlanmış, dikkat çekici, içerik bakımından verimi yüksek kitaplar hem öğrencilere daha fazla hitap etmekte hem de öğretmenlere planlama yapabilmeleri için rehberlik etmektedirler. Buna karşın tasarısı iyi yapılmamış ve öğrencileri öğrenmeye teşvik etme açısından yetersiz olan ders kitaplarının kullanımının olumsuz sonuçları olabilmektedir (Uzuntiryaki ve Boz, 2006). Bu sebeple önemli bir görev üstlenmiş olan ders kitaplarının niteliğinin yeterli olması bir gerekliliktir. Bu yeterliliğin sağlanabilmesi için de ders kitaplarının hazırlanması önemlidir. Ders kitaplarının nitelikli olarak tanımlanabilmesi için öğrenciler

açısından faydalanabilecekleri bir kaynak olması gerektiğinden öğrenci seviyesine uygun, açık ve anlaşılır anlatıma sahip, planlı olmaları beklenmektedir (Altun, Arslan ve Yazgan, 2004).

Ders kitaplarında verilen konunun öğretim programlarındaki içeriğe uygun olması ve program hedeflerini gerçekleştirebilecek niteliklere sahip olması önemlidir (Demirel, 2017). Ders kitapları öğretmenler ile öğrenciler arasındaki iletişimi ve etkileşimi de sağladığından önemli bir konumda bulunmakta olup uygun nitelikte olmaları gerekmektedir (Katipoğlu ve Katipoğlu, 2016).

Öğrencilere aktarılmak istenen bazı bilgiler ve öğrencilerin sahip olmalarının istendiği bazı yetkinlikler için gerekli olan uyarıcıların bir kısmı kitap formatına uygun değildir. Bu ve benzeri nedenlerden ötürü ders kitabının tek başına kullanımından yardım materyallerle desteklenmesi tercih edilmelidir. Ancak okullara gönderilen ders kitaplarının yanında aynı hedef kitle için aynı seviyede hazırlanmış olan piyasadaki yardımcı kitaplar, etkinlik kitapları ya da alıştırma kitapları bu yardımcı materyallerden biri olarak görülmemelidir. Yardımcı materyaller öğretmen ve öğrenci için süreci daha verimli bir hale getirecek olan, ilgili ders kitabıyla beraber görüntülü, sesli veya yazılı bir biçimde hazırlanıp kullanılan materyallerdir (Aktürkoğlu, 2020).

Ders kitapları belirli bir kitle için yani öğrenciler için hazırlanmış özel kitaplardır. Bu nedenle planlanmasından kullanımına dek içerdiği tüm süreçlerde hitap ettiği kitlenin pedagojik ihtiyaç ve beklentileri göz önünde bulundurulmalıdır. Ders kitapları soyut olan programları somut halde sunmaktadır. Ders kitapları birçok bilim alanına dair öğrencideki ilk algıyı oluşturmaktadır. Sayısal açıdan önemli sayılabilecek bir kitleye hitap eden ders kitapları bireysel ve toplumsal bilinç ve algının oluşmasında etkilidir. Okutulduğu ülkenin eğitim felsefesini de yansıtan ders kitapları yukarıda sayılan ve bunların türevleri olan birçok nedenden dolayı önem arz etmekte ve yüzyıllardır önemini korumaktadır (Kabapınar, 2020).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı üzere ders kitapları öğrencinin ve öğretmenin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak müfredatı planlı ve programlı bir halde sınıf ortamında somutlaştıran önemli yazılı kaynaklardır.

2.2. Türkiye’de Ders Kitabı Kullanımı

Ders kitaplarının önemi ve kullanımı hakkında genel bir değerlendirme yapıldığında, ders kitaplarını eğitimdeki ana unsurlardan biri olarak kabul eden Türkiye’nin ders kitaplarına önem veren ülkelerden biri olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Çünkü bazı değerlerin kitaplar aracılığıyla sonraki kuşaklara ulaştırılması gibi bir amaç güdülmektedir (Çalışkan ve Toyran, 2020).

Öğretmenler çoğunlukla ders kitaplarını özellikle merkezi sınavlara hazırlanan öğrenciler için yetersiz bulmakta; kitaplarda bulunan soruların ve örneklerin az olduğunu belirtmişlerdir. Ders kitaplarının bu eksik yönü merkezi sınavlara odaklanmış olan öğrenciler üzerinde daha fazla baskı oluşturabileceğinden öğrencileri olumsuz anlamda etkileyebilir. Bu sebeple söz konusu yetersizliklerin tespiti ve giderilmesi önemlidir. Ders kitaplarının, öğretmenlerin ve öğrencilerin iş birliği içerisinde kullanabilecekleri, öğrencilerin bilişsel gelişim seviyelerine uygun bir hale getirilmesi gerekmektedir (Katipoğlu ve Katipoğlu, 2016). Ancak ders kitapları, zaman zaman test kitaplarının gerisinde kalabilmektedir. Öğretmenlerin tavrı ders kitabı kullanımı konusunda önemlidir ve buna istinaden öğretmenler de önemli ölçüde öğrencilerini ders kitabı kullanımına yönlendirmektedirler. Ders kitaplarının ücretsiz olarak dağıtılma uygulaması öğretmenlerin ders kitabı seçme konusunda tercih durumlarını ortadan kaldırmış ve tek kitap kullanımını öne çıkarmıştır. Bu nedenle öğretmenlerin kitapları benimsemesi gerekmektedir. Öğretmenlerin çoğunlukla öğrencilere ödev vermek amacıyla ders kitaplarını kullandıkları görülmektedir (Işık, 2008).

Haşiloğlu, Güler ve Durmaz (2020) yaptıkları çalışmada ortaokul sosyal bilgiler ve fen bilimleri branş öğretmenlerinin ders kitaplarının dışında öğrencilere yardımcı kaynak aldıklarını ve kaynak kitap kullanımı hakkındaki bakış açılarını anlamayı amaçlamışlardır. Araştırma sonucuna göre öğretmenler yardımcı kaynak kitap kullanmayı tercih etmelerinde bu kitapların merkezi sınavlara uygunluğu, pratik test çözme becerileri edindirmesi, sade bir dile sahip olmaları, güncel konulardan bahsetmesi, ders kitaplarında hatalı bilgilerin bulunması, soru çeşitliliğinin ve sayısının fazla olması gibi faktörlerin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Uzuntiryaki ve Boz (2006), öğretmen adaylarının içerik bakımından yetersiz olarak gördükleri ders kitaplarını kullanmayı çok fazla tercih etmediklerini belirtmişlerdir. Bu durumun nedeni. Ders kitapları daha çok, ders sunumları ve planlarını hazırlarken veya müfredat hakkında bilgi sahibi olmak için kullanılmaktadır. Ders kitaplarında konuların yüzeysel olarak verilmesi, bunun yanı sıra bilgi hatalarının da mevcut olması bazı öğretmenler için ders kitaplarını daha az kullanmalarının başlıca sebebi olarak

belirtmiştir. Yeterli bir ders kitabının oluşturulabilmesi ciddi bir ön hazırlık, kapsamlı taramalar, ilgili kişi ve kurumlarla iletişime geçilmesi ve sürecin yeterlilik düzeyi yüksek kişilerce yürütülmesine bağlıdır (Semenderoğlu ve Gülersoy, 2005).

Ülkemizde okutulan ders kitaplarının diğer ülkelerdeki ders kitapları ile karşılaştırıldıklarında birçok yönden nitelikli olan kitapların gerisinde oldukları, iyileştirilmeleri gerektiği ve bu doğrultuda yapılan çalışmaların da yetersiz kaldığı birtakım noktaların olduğu gözlenmektedir (Aslan, 2010).

İlgili alanyazında görüldüğü gibi ülkemizde ders kitaplarının tek kaynak olarak kullanımı teşvik edilmektedir. Ancak bu durumun avantaj ve dezavantajları doğrultusunda birtakım görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

2.3. Yardımcı Kaynak Kitap Kullanımı

Yardımcı kitap kullanımı ülkeden ülkeye veya dönemlere göre farklılık gösteren bir durumdur. Bazı ülkelerde ders kitapları okullar tarafından belirlenmekte iken bazı ülkelerde ise öğretmenler ders kitaplarını kendileri seçmektedir; burada da öğretmeni tamamen özgür bırakan ya da verilen listeden kitap seçmesine olanak tanıyan ülkeler bulunmaktadır. Ülkemizde eğitim öğretimde Milli Eğitim Bakanlığı'nın ders kitapları kullanılmaktadır. Söz konusu bu ders kitapları ve belirlenmiş eğitim materyalleri dışındaki yayınların okullarda bulundurulmaması gerekmektedir. Genel olarak resmi makamların, yardımcı kaynakların kullanımı konusunda birtakım kaygıları olduğu söylenebilir. Bu durumun temelindeki nedenlerden biri yardımcı kaynaklardan rant sağlanması ve ticari bir durumun ortaya çıkmasıdır. Bu endişeler nedeniyle yardımcı kitapların kullanılması yasaklanmıştır. Fakat bu durum, farklı sıkıntıların yaşanmasına neden olabilmektedir (Oruç, 2018).

Yardımcı kaynak kullanımı konusunda öğretmenler, öğrenciler ve veliler benzer şekilde yardımcı kaynakların merkezi sınavlar için gerekli olduğu, öğrencilerin ilgisini daha çok çektiği, konu anlatımlarının daha sade ve etkinlik açısından daha çeşitli olduğu, daha fazla soru bulundurduğu, daha nitelikli ve pratikte daha faydalı olduğu gibi bazı ortak görüşlere sahiptirler (Taş ve Minaz, 2018).

Katipoğlu ve Katipoğlu (2016) matematik öğretmenleri ile yaptıkları çalışmada öğretmenlerin ders kitaplarının yanı sıra dersi destekleyecek yardımcı kaynaklara da başvurduklarını; bundan dolayı öğretmenlerin farklı kaynakların kullanımının yasaklanmaması gerektiğini söyledikleri bulgusuna ulaşmışlardır. Ayrıca öğrencilere ders kitapları dışında farklı kaynaklar aldırılmasının yasaklanması öğretmenleri kaynak noktasında kısıtlamıştır. Yazarlara göre yardımcı kaynak kitapların kullanımı konusunda serbestlik tanınması öğretmenlere de kolaylık sağlayacak, konuların verilmesi ve sorularda çeşitlilik sağlanması yönünden faydalı olacaktır.

Mazlum ve Mazlum (2016) tarafından yapılan çalışmada öğretmenler ders kitaplarının işlevsel bir tasarımdan uzak olması ile örnekler ve etkinlikler bakımından yetersiz kalması nedenlerinden dolayı yardımcı kaynak kitapları da kullandıklarını belirtmişlerdir. Ders kitaplarında bulunan soruların merkezi sınavlara uygun olmaması, kitaplarının alıştırmalar ve örnekler bakımından eksik olması öğretmenleri yardımcı kaynak kitaplara yönlendirmektedir. Öğretmenlerin ders kitaplarından güncel programlara uygun olması ve merkezi sınavlara göre revize edilmiş olması yönünde beklentileri bulunmaktadır (Işık, 2008).

Ayrıca, öğrenciler çoğunlukla yardımcı kaynak kitap kullanmayı tercih etmekte, ders kitabını ancak öğretmenleri tavsiye ettiğinde kullanmaktadırlar. Öğrenciler öncelikle ders kitaplarındaki anlamadıkları veya bulamadıkları konularda ve ödevleri söz konusu olduğunda alternatif kaynaklara yönelmektedirler. Yardımcı kaynaklarda soru çeşitliliğinin fazla olması ve merkezi sınavlara yönelik daha fazla soru bulunması, pratik çözümler sunması gibi faktörler de öğrencilerin bu kaynaklara yönelme nedenleri arasındadır (Gökçek ve Hacısalıhoğlu Karadeniz, 2013).

Her bir öğrenci bir diğerinden çok farklıdır ve anlama yöntemleri de değişmektedir. Kimi öğrencilerin sözel algılama kapasitesi gelişmiş iken kimi öğrencilerin sayısal, görsel ve uzamsal kapasiteleri daha gelişmiş olabilir. Bu farklılıklar göz önüne alındığında öğrencileri tek bir kaynağa yönlendirmek öğrencilerin bazı yetkinliklerini köreltebilir. Ayrıca farklı kaynaklar kullanmak öğrencilerin öğrenme şekillerine farklı yönlerden yaklaşım sunabilir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın yardımcı kaynak kullanımında serbestlik sağlaması konuların farklı şekillerde işlenebilmesi ve soru çeşitliliğine imkân vereceğinden öğrencilerin akademik gelişimine katkı sağlayabilir (Taş ve Minaz, 2018).

İlgili alanyazında da görüldüğü gibi ders kitapları yıllar içinde yaşanan tüm değişimlere rağmen eğitimdeki yerini hala korumaktadır. Türkiye'de yardımcı kitapların ikinci planda olduğu ders kitapları üzerinden

ilerleyen bir eğitim süreci amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda okullarda yardımcı kitap kullanımı yasaklanmıştır. Ancak yukarıda da ifade edildiği üzere ders kitapları nitelik açısından ciddi sorunlara sahiptir.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI

Bu çalışmada ücretsiz olarak dağıtımı yapılan ve her yıl güncellenerek revize edilen ders kitaplarının tek kaynak olarak kullanımı sürekli teşvik edilirken yardımcı kaynak kullanımının sürdürülme nedenlerinin anlaşılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- ✓ Nitelik kavramının tanımı nedir?
- ✓ Yardımcı kaynaklara ihtiyaç duyulmasının nedenleri nelerdir?
- ✓ Ders kitaplarını tek kaynak haline getirmek için neler yapılmalıdır?

4. YÖNTEM

Bu başlık altında sırasıyla araştırmanın yöntemi, araştırmanın deseni, çalışma grubu, araştırmacıların rolü ile verilerin toplanması ve analizi konularına değinilmiştir.

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı, olguların ve olayların nitel veri toplama yöntemlerinin kullanımı ile çok yönlü ve uzun süreli bir şekilde ortaya konmasıdır. Yani nitel araştırma, olguları kendi bağlamında araştırıp anlamayı temel alan bir yaklaşımdır (Yıldırım, 1999). Nitel araştırmalar toplumsal gerçekliğin, kişinin davranışlarının altındaki nedenlerin ortaya çıkarılmak istendiği belirli bir bağlam ve durumla ilgili araştırmalardır (Gürbüz ve Şahin, 2017). Nitel araştırma nitel veri toplama tekniklerine başvurulmuş, ele alınan olgu veya durumun kendi bağlamında ele alındığı araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitelik bir şeyin doğası ve içinde bulunduğu bağlamı ile alakalıdır. Nitel araştırma anlam, özellik, tanım, açıklamalara önem verir (Dabbs, 1982; Akt., Berg ve Luna, 2019). Özdemir (2010) nitel araştırmayı insanın şekillendirdiği toplumsal sistemleri derinlemesine kavrayabilmek amacıyla ortaya koyduğu bilgiye ulaşma yöntemlerinden biri olarak tanımlamıştır.

4.2. Araştırma Deseni

Bu çalışma nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılarak düzenlenmiştir. Olgubilim, felsefi gelenekten gelmekte ve deneyimlere odaklanmaktadır. Olgular günlük hayatta çeşitli şekillerde kişinin karşısına çıkabilmekte; bu durum aşinalık oluşturmaktadır. Ancak söz konusu olguya aşina olma durumu olgunun anlamına dair derinlemesine bir kavrayışa sahip olduğu anlamına gelmez. Bu olguların araştırılabilmesi için olgubilime başvurulur (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Olgubilim deseni, kişilerin geçmiş yaşantılarını tanımlar ve bu yaşantıların derinlemesine analizini yaparak geçmiş yaşantıların olgu ile olan bağını saptamayı amaçlar (Onat Kocabıyık, 2015). Olgubilim, söz konusu olgunun temelinde bulunan anlamları ortaya çıkarabilmek için kişilerin yaşantılarına göre evreni kavramaya ve geçmiş yaşantıların aslına anlamaya çalışmaktadır (Baker, Wuest ve Stern, 1992; Rose, Beeby ve Parker, 1995, Akt., Onat Kocabıyık, 2015). Olgubilim yönteminin temel aldığı esas fikir, bireylerin tecrübe ettiği ortak yaşantılardan anlaşılması gereken bir niteliğin var olduğudur (Creswell, 2017).

4.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu oluşturulurken amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme önceden belirlenmiş kısıtlayıcı birtakım özelliklere sahip bireyler üzerinde yapılan örnekleme yöntemidir. Buradaki amaç çalışmayla ilgili özellikleri taşıyan kişilere ulaşabilmektir (Erkuş, 2013).

Maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği, araştırmacının belli birtakım nitelikler bakımından birbirinden ayrılan kişileri çalışma grubuna dâhil ettiği bir amaçlı örnekleme tekniğidir (Creswell, 2017). Maksimum çeşitlilik örnekleme, çeşitliliğin mümkün olduğunca fazla olmasını amaçlayarak ortak algıları, temel yaşantıları, paylaşılan değerleri ortaya çıkarmayı ve anlaşılmasını sağlamaya çalışır (Patton, 2014). Maksimum çeşitlilik örnekleme söz konusu durumu yansıtmak için maksimum çeşitlilikte küçük bir grup oluşturulur. Burada amaç çeşitlilik sayesinde genelleme yapmak değildir, mevcut durumlar arasındaki kesişim noktalarını, ortak olguların varlığını sorgulamak varsa bunları bulmaya çalışarak sorunu farklı yönleriyle ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmacının çeşitliliği sağlamak istediği

durumlarda tercih edilen maksimum çeşitlilik örnekleme araştırmanın, farklılıkları ortaya çıkarma ve farklı görüşleri yansıtmaya olasılığını artırmaktadır (Creswell, 2013).

Çalışma grubu farklı şehirlerde, farklı branş ve farklı sınıf düzeylerinde görev yapan toplamda 8 öğretmenin gönüllü katılımı ile oluşturulmuştur. Katılımcılara ait demografik bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Cinsiyet	Branş	Çalıştığı Okul Türü
Kadın	Sosyal Bilgiler	Ortaokul
Erkek	Sınıf Öğretmeni	İlkokul
Kadın	Teknoloji ve Tasarım	Ortaokul
Erkek	Fen Bilgisi	Ortaokul
Kadın	Matematik	Ortaokul
Kadın	Sınıf Öğretmeni	İlkokul
Erkek	Türkçe	Ortaokul
Kadın	Türk Dili ve Edebiyatı	Lise

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerden 2’si ilkokul, 5’i ortaokul ve 1’i lisede görev yapmaktadır. Katılımcıların 5’i kadın, 3’ü erkek olup 2’si sınıf öğretmeni, 1’i matematik öğretmeni, 1’i Türkçe öğretmeni, 1’i sosyal bilgiler öğretmeni, 1’i teknoloji ve tasarım öğretmeni, 1’i fen bilgisi öğretmeni ve 1’i Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Araştırmada yer alan öğretmenler Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7 ve Ö8 şeklinde kodlanmıştır.

4.4. Araştırmacının Rolü

1. Araştırmacı üniversiteye geçmeden önce 2004-2008 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı’nda öğretmen olarak görev yapmıştır. Görev yaptığı süre zarfı içerisinde bazı meslektaşlarının yardımcı kaynak kullandıklarına şahit olmuştur. Ayrıca günümüzde hala yardımcı kaynak kullanıldığına dair farklı kişilerden duyum almıştır. Bundan dolayı eğitimde yardımcı kaynak kullanımının devam ediyor olmasına dikkat çekmek için bu çalışmayı yapmaya karar vermiştir.

2. Araştırmacı; lisans eğitiminin ardından farklı sınıf düzeylerinden öğrencilerle ve bu öğrencilerin velileriyle çalışmış ve bu sayede eğitim öğretim sürecine dair görüşlerini dinleyebilme imkânı bulmuştur. Ders kitaplarına ek olarak kaynak kitapların kullanılmasının yaygın olduğunu fark etmiş ve bu durumun ortak sorunlardan biri olduğunu gözlemlemiştir. Araştırmacı bu durumun, ders kitaplarının birtakım nitelik sorunları olmasından kaynaklanabileceğini düşünmüştür. Bu nedenle bu çalışmayı yapmaya karar vermiştir.

4.5. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği bir kısmı yapılandırılmış bir kısmı yapılandırılmamış ve kişinin daha özgür yanıtlar vermesine imkân veren soruları içerir. Özellikle tahmin edilemeyen geri dönütler söz konusu ise açık uçlu sorular faydalı olmaktadır (Erkuş, 2013). Yarı yapılandırılmış görüşmeler görüşme formu ile şekillendirilmektedir. Sorularla ilerlemek araştırmaya kolaylık sağlarken katılımcının cevaplarını da sınırlayabilir. Bu nedenle görüşme formu uygulanırken esneklik önemlidir (Saban ve Ersoy, 2019). Çalışmanın amacına uygun bir şekilde oluşturulan soruların çalışma grubu dışında bir grup ile denenmesi ve elde edilecek sonuç doğrultusunda gerekli görülmesi halinde sorular üzerinde değişiklikler yapılması önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Çalışma için 8 soruluk bir görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme soruları hakkında uzman görüşü alınarak yapılan düzenlemeler neticesinde sorular son halini almıştır. Katılımcılara ders kitaplarının niteliği, derslerde ders kitaplarının tek başına kullanımının yeterliliği, yardımcı kaynaklara neden ihtiyaç duyulduğu ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Sorular katılımcılara farklı çağrışımlar yapmaması adına aynı tonlama ve aynı kelimeler kullanılmasına dikkat edilerek yöneltilmiştir. Araştırmanın verileri, katılımcılar ile ortak belirlenen zaman aralıklarında toplanmıştır. Katılımcıların talepleri gözetilerek görüşmeler yüz yüze veya telefon görüşmesi şeklinde yapılmıştır. Görüşmeler yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür. Yapılan görüşmeler katılımcının onayı alınarak kayıt altına alınmış olup alınan kayıtlar yazıya dökülmüş ve düzenlenmiştir.

Elde edilen veriler her bir kullanıcı için bir numara belirlenerek düzenlendikten sonra betimsel analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Nitel veri analiz yöntemlerinden biri olan betimsel analizde araştırmacı edindiği verileri ve bu veriler sonucunda vardığı yargıları ayrıntılı bir şekilde açıklayıp veriler içerisinde doğrudan alıntılar yaparak okuyucuya sunar (Arı, 2018). Betimsel analiz türünde araştırmacı görüşme yaptığı kişilerin algılarını etkili bir şekilde ortaya koyabilmek için doğrudan alıntılar sıklıkla kullanılmaktadır.

Burada amaç verilerin tertiplenerek ve çalışmacının zihin süzgecinden geçirilerek okuyucuya ulaştırılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Verilerin analizi yapılırken ilk olarak kayıt altına alınan görüşmeler yazıya aktarılmıştır. Araştırmaya katılan her bir öğretmene bir numara verilerek katılımcılar kodlanmıştır. Görüşme soruları doğrultusunda elde edilen veriler gruplandırılmıştır. Ardından gruplandırılan veriler anlaşılır bir şekilde sunulmuştur. Verilerin sunumu daha açık ve anlaşılır hale getirmek amacıyla katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılar kullanılmıştır. İlgili literatür de dikkate alınarak elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

5. BULGULAR

Bu araştırma ders kitaplarının nitelik sorunlarını ve yardımcı kitaplara ihtiyaç duyulma nedenlerini öğretmenlerin bakış açılarından anlamaya çalışmak ve öneriler sunmak amacıyla yürütülmüştür. Bu bölümde, elde edilen bulgular tablolar halinde ve doğrudan alıntılar yapılarak verilmiştir. Bulgular görüşme sorularının sıralamasına göre ele alınmıştır.

Katılımcılara ilk olarak “Nitelikli ders kitabını nasıl tanımlarsınız?” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen verilere bakıldığında nitelikli ders kitabı için genel olarak dersin kazanımları ile uyumlu, bilgi yönünden doyurucu, öğrencinin anlayabileceği açıklıkta, öğrencilerin seviyesine uygun, bireysel farklılıklar gözetilerek farklı etkinliklerle zenginleştirilmiş, güncel ve öğrencilerin başka kaynaklara yönelmesinin önüne geçebilecek kitap şeklinde tanımlanabilir. Bu soruya ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir;

“Nitelikli ders kitabı bana göre kazanımları konu anlatımı, etkinlik ve görsel açıdan çok iyi yansıtan, ayrıca bunları teknoloji ile kitabı birleştirip destekleyen kitaptır.” (Ö2)

“Öncelikle bilgi yönünden tam olmalı ve çocukların sınavlara hazırlanmaları için yeterli alıştırma sayfaları ve soru tipleri ile desteklenmeli diye düşünüyorum. Başka bir kaynağa da gerek duymasınlar.” (Ö3)

“Nitelikli ders kitabı öncelikle öğrencinin anlayacağı açıklıkta olmalı. Çok fazla lafı dolaştırmadan kavramlar açık net bir şekilde ifade edilmiş olmalı, görselleri güzel, baskı kalitesi iyi yapılmış u onun dışında tabii bol miktarda da örnekle desteklenmiş olmalı diye kabaca özetleyebiliriz.” (Ö4)

“Bireysel farklılıkları da göz önünde bulundurularak çeşitli etkinliklere yer verilen, tamamlayıcı, hani konuyu pekiştiren etkinliklere yer verilen u kitap olarak tanımlıyorum diyebilirim.” (Ö6)

“Nitelikli ders kitabı öğrencilerin farklı ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına yönelik çeşitliliğe mutlaka yer vermeli. Çoklu öğrenme ortamları yaratarak görsel ve işitsel materyallerle zenginleştirilmiş donatılmış olması gerekir. Öğrencinin aktif olduğu uygulamalı olarak kazanımların hayata geçirildiği bir sınıf ortamına zemin hazırlamalıdır.” (Ö7)

“Bütün konuyu kapsayacak şekilde bilgi eksiksiz olmasını beklerdim. Çok genel veriyorlar işte biz tamamlamaya çalışıyoruz ama çocuk tek başına kaldığı zaman eksik oluyor.” (Ö8)

Çalışmaya katılan öğretmenlere “Ders kitaplarını derslerinizde ne sıklıkla kullanıyorsunuz, yardımcı kaynaklara başvuruyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar analiz edildiğinde çalışmaya katılan 8 öğretmenden 6’sı, ders kitaplarını derslerinde kullandığı ancak birtakım nedenler sonucunda yardımcı kaynaklara da ihtiyacın ortaya çıktığı yanıtını vermişlerdir. Yalnız 1 öğretmen, derslerinde ders kitabını kullanmadığını zaman zaman ev ödevi vermek için kullandığını dile getirmiştir. Öğretmenlerden 1’i ise branşına ait bir ders kitabı olmadığından kaynak açısından zorlandığını ve derslerini internet araştırması ile yürüttüğünü belirtmiştir. Öğretmenlerin bu soruya vermiş oldukları yanıtlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Ders Kitaplarının Derslerde Kullanımı

Tema	f	%	Örnek Alıntı
Evet, kullanıyorum	6	75	“Ders kitaplarını konuya girişte kullanıyorum ben konulara giriş yaptığım zaman ders kitapları ile başlıyorum.” (Ö6)
Hayır, kullanmıyorum	2	25	“Kaynak anlamında zorlanıyorum internet araştırması ile işi götürmeye çalışıyoruz” (Ö3)
Toplam	8	100	

Bu soruya ilişkin bazı öğretmen görüşleri ise şu şekildedir;

“Tek bir kitap olduğu için u yani yeterli olmuyor, o yüzden yardımcı kaynağa kesinlikle başvurmak zorunda kalıyorum. Hani ders kitaplarının hepsini mecburen derste kullanıyorum öyle diyeyim.” (Ö2)

“Okulda ders kitaplarını sadece biz ünite sonu değerlendirme olarak kullanıyoruz. Ben fen bilgisi öğretmeniyim eğer çok uzun yazmamız ya da not almamız gerekirse o zaman kitabı kullanarak altını çizme yolunda gidiyoruz, eğer sayfalar dolusu öğrencinin not alması gereken bir durum varsa öyle bir şey yapıyoruz ama onun dışında çok hitap eden derslerde aktif kullanabileceğimiz bir kaynak değil maalesef.” (Ö4)

“Ders kitapları zengin bir içerik ortamı yarattığı için sıklıkla başvuruyorum. Yardımcı kaynaklara da konunun pekiştirilmesinde yeterli görmediğim zamanlarda başvuruyorum.” (Ö7)

Çalışmaya katılan öğretmenlere üçüncü olarak “Okullarda ücretsiz dağıtımı yapılan ders kitaplarını nitelik bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Çalışma grubunda bulunan öğretmenlerin üçüncü soruya dair verdikleri cevaplara bakıldığında, ders kitaplarını yetersiz bulan öğretmenlerden 2 öğretmenin “etkinlikler açısından yetersiz”, 2 öğretmenin “bilgi açısından yetersiz”, 2 öğretmenin “kazanımları tam yansıtmıyor”, 1 öğretmenin “kafa karıştırıcı, karışık” ve 1 öğretmenin “ihtiyaca uygun değil” şeklinde değerlendirmelerde buldukları görülmektedir. Öğretmenlerden 1’i ise ders kitaplarını “çağın gereklerine uygun” olarak değerlendirmiştir. Öğretmenlerin bu soruya vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3’te kodlanarak verilmiştir.

Tablo 3. Ders Kitaplarının Niteliği

Tema	f	%	Örnek Alıntı
Yetersiz / Eksik	7	88	“Biz her zümre toplantısında bunları dile getiriyoruz zaten diyoruz ki ders kitapları yetersiz. Daha farklı olmalı, daha başka olmalı, daha zengin olmalı.” (Ö4)
Yeterli / Uygun	1	12	“Kitaplarımız öğrencilerimize uygun öğrenme ortamları sağlayacak potansiyele sahiptir.” (Ö7)
Toplam	8	100	

Bu soruya ilişkin bazı öğretmen görüşleri ise şu şekildedir:

“Her öğrenciye aynı kalitede kitabın verilmesi oldukça güzel ama nitelik anlamında baktığımız zaman u verilmek istenen kazanımları tam anlamıyla yansıtmayan kitaplar nitelik anlamından yetersiz oluyor.” (Ö2)

“Çocuklara verilen verilmek istenen kazanım çok ama mesela önemli konular oluyor ama çok az etkinlik veya çalışma oluyor kitaplarda. Bu da sıkıntı oluyor tabii bu açıdan yetersiz bence.” (Ö6)

“Mesela hikâye ünitesini işlerken o hikâyedeki dil bilgisi kurallarını, yazım yanlışlarını falan buldurmaya çalışıyoruz. Ancak çok iç içe oluyor ve kafaları karıştırıyor. Ve hani konu değil de birazcık u karışık buluyorum diyeyim net değil çok.” (Ö8)

Çalışmaya katılan öğretmenlere dördüncü olarak “Sizce ders kitaplarının öğretmen, öğrenci ve veli açısından olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen veriler genel olarak değerlendirildiğinde öğretmenler için ders kitapları programı takip edebilmek ve öğrenciyi derste tutabilmek için kolaylaştırıcı bir rol oynarken öğrenciler için ders takibini kolaylaştırmakta ve yazma külfetini hafifletebilmektedir, veliler açısından ise öğrencisinin konularını takip etmek veya öğrencisine yardımcı olabileceği imkânı sağlamaktadır şeklinde yorumlanabilir. Bunların yanı sıra ders kitaplarının ücretsiz dağıtımı büyük bir fırsat eşitliği sağlayarak velilerin maddi yükünü hafifletirken ders kitaplarının nitelik sorunlarının olması ve yetersiz kalması durumunda yardımcı kitap ihtiyacı doğduğundan ekstra bir maliyete de neden olabilmektedir. Ders kitaplarının sürece dâhil olan herkes için zaman zaman avantaj ve/veya dezavantajlarının olduğu görülmektedir. Bu soruya ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Çok kitaba bağlı kalındığında öğretmen açısından dersi monotonlaştırabilir ve u yine öğrenci açısından öğrenciyi sıkabilir.” (Ö1)

“Yani olumsuz bir yönü yok aslında olumlu yönü de tartışılır çok ciddi anlamda böyle ortaya koymuş olduğu olumlu bir yön yok.” (Ö4)

“Yani senin planına u ders programına biraz daha uygun halde o yüzden öğretmene kolaylık sağlıyor.” “Eğer öğrenci sadece mesela okuyarak yazarak öğrenemiyorsa onun için mesela sesli bir materyal görsel bir materyal gerekiyorsa bu konuda maalesef kitap yetersiz kalıyor.” (Ö2)

“Üstümde de baskı hissediyorum sonuçta Milli Eğitim Bakanlığı bu kitabı vermiş ‘dersinde bunu kullan’ diyor bana, derste de kullanmadığım için hani kullanmam gerekiyor da ben yapmıyordum gibi baskı hissediyorum.” “Veliler açısından da, yeterli olmadığı için ders kitapları sürekli kaynak alma ihtiyacı hissediyorlar ve maddi durumu olmayanlar zor durumda kalıyor. Yani bu yönden de hani maddi durumu olmayan insanlar için çok çok büyük eksiklik hele yeni sınav sistemi için.” (Ö5)

“Bana yol gösterici hani konu konu ayrılmış bir şekilde işleyeceğim yerler, benim için ideal. Ancak öğrenci açısından dediğim gibi yalnız kaldığı zaman ya da öğrenci tekrar etmeye çalıştığı zaman ya da biz olmadığımız zaman yanında, öğrenirse veya tamamlamaya çalışırsa bayağı eksik buluyorum. Veli açısından da yardımcı kaynağa yönlendirdiğimiz için maliyetli buluyorum.” (Ö8)

Çalışmaya katılan öğretmenlere yöneltilen beşinci soru “Ders kitaplarını dil kullanımı, biçimsel özellikler, içerik ve görsel tasarım bakımından kısaca değerlendirebilir misiniz?” şeklindedir. Araştırmanın 5. sorusuna dair katılımcı görüşleri Tablo 4’te gösterilmiştir:

Tablo 4. Dil Kullanımı – Biçimsel Özellikler- İçerik- Görsel Tasarım Değerlendirmesi

Tema	Kod	f	%	Örnek Alıntı
Dil Kullanımı	İdeal	6	86	“Dil kullanımı açısından ideal buluyorum, güzel” (Ö8)
	Düzeğe Uygun Değil	1	14	“Dil kullanımı bilimsel ve akademik aslında ıı biraz daha çocuklara yönelik olabilir.” (Ö1)
Toplam		7	100	
Biçimsel Özellikler	Gayet İyi	6	86	“Genel anlamda dizgisi baskısı fena değil.”(Ö4)
	Düzeğe Uygun Değil	1	14	“Daha basit düzeyde buluyorum.” (Ö8)
Toplam		7	100	
İçerik	Yetersiz	5	72	“İçerik olarak dediğim gibi her zaman konuyu kapsayacak şekilde olmuyor.” (Ö8)
	Uygun	1	14	“Herhangi bir sıkıntı yaşanmıyor.” (Ö7)
	Bilgi Hataları Var	1	14	“Bilimsel hatalar da oluyor ders kitaplarında onu da hemen ifade etmiş olayım.” (Ö4)
Toplam		7	100	
Görsel Tasarım	Gayet İyi	5	71	“Görsel tasarım olarak oldukça yeterli görüyorum ben yani sade anlatılmak isteneni görsel anlamda kolaylıkla öğrencilere aktarabiliyor.” (Ö2)
	Düzeğe Uygun Değil	2	29	“Görsel tasarım da daha nitelikli ve düzeğe uygun olabilir.” (Ö8)
Toplam		7	100	

Tablo 4’e göre 5. soruya dair elde edilen veriler analiz edildiğinde öğretmenler genel olarak ders kitaplarının dil kullanımı, biçimsel özellikler ve görsel tasarım bakımından iyi olduğunu belirtmiş; diğer taraftan öğretmenlerin birçoğu (6) özellikle içeriğin yetersiz olduğunu söylemişlerdir. Katılımcıların bazıları (2) görsel tasarım açısından ders kitaplarının düzeğe uygun olmadığını dile getirmişlerdir. Ayrıca çalışmaya katılan öğretmenlerden sadece 1 tanesi ders kitaplarında bu ölçütler bağlamında herhangi bir sorun olmadığını dile getirmiştir. Tablo 4’te verilen tema ve kodlarla ilgili bazı katılımcı görüşleri aşağıda örneklendirilmiştir:

“Kötü demiyorum hani güzel içerikler, etkinlikler var ama yetersiz eksik.” (Ö2)

“Birtakım bilimsel hatalar da oluyor ders kitaplarında onu da hemen ifade etmiş olayım ben. Yani karşılaştığımızda çok şaşırdığımız diğer zümre arkadaşlarımızın da tespit ettiği bizim de gözümüze çarpan bilimsel yanlışlıklar var. Yani genel anlamda dizgisi baskısı fena değil.” (Ö4)

Katılımcılara daha sonra “Sizce yardımcı kaynaklara ihtiyaç duyulmasının nedenleri nelerdir, yardımcı kitaplar ile ders kitaplarının hangi eksiklikleri giderilmeye çalışılıyor olabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde katılımcıların tamamı ders kitaplarının içeriklerinin yetersiz olması nedeniyle yardımcı kaynaklara ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir. Bu soruya ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Şimdi ders kitapları soru sayısı bakımından zaten son derece cılız ve yetersiz yardımcı kitap kullanılmasının en büyük sebebi şu an ülkemizde bir üst eğitim-öğretim kademesine geçişte bir sınava tabi tutuluyor olması öğrencilerin.” (Ö4)

“Sınav sistemi u buna ihtiyaç duymamızı sağlıyor. Yeni kaynak alma ihtiyacını doğuruyor, sınav sisteminde sorulan soru tiplerinden ders kitabında yok.” (Ö5)

“Daha çok soru çözmek, soru tiplerini anlamak ve bu sayede ana konuyu pekiştirmek amaçlı kullanılıyor yardımcı kitaplar, ders kitabı yeterli olsa zaten buna kimse şey yapmaz, yani çünkü veliler için de maddi bir külfet nihayetinde öyle diye düşünüyorum.” (Ö3)

“Ders kitaplarının işte bahsettiğim gibi içerikteki bu çalışmaların hani bireysel özelliklerini de göz önünde bulundurarak koyulabilecek etkinliklerin az olması sınırlı olması bence yardımcı kitaplara ihtiyacı artırıyor.” (Ö6)

“Yardımcı kaynaklara başvurulmasının ana nedeni konular pekiştirilirken yeterli sayıda etkinliği içinde barındırmamasıdır. Ders kitabımızda her konunun sınırlı sayıda çalışmaları olduğu için zorunlu bir ihtiyaç olarak kaynak kitaplara gerek duyuyoruz.” (Ö7)

Çalışmaya katılan öğretmenlere “Ders kitabı hazırlamak durumunda olsaydınız neleri önemserdiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen veriler analiz edilerek Tablo 5’te gösterilmiştir:

Tablo 5. Öğretmenlerin Ders Kitabı Hazırlamaları Durumunda Dikkat Edecekleri Unsurlar

Tema	f	%	Örnek Alıntı
Daha Fazla Soru ve Etkinlik	6	40	“En önemlisi hani dediğim gibi etkinliklerin çok olmasını önemserdim.” (Ö6)
Daha Net Konu Anlatımı	3	20	“Ders kitapları böyle daha çok hikâye içermek yerine daha hap bilgiler şeklinde hazırlanmış olsa ... öğrenciye daha çok hizmet eder diye düşünüyorum.” (Ö4)
Öğrencinin Düzeyine / Farklılıklarına Uygunluk	3	20	“Öğrencinin düzeyine, farkındalığına ve biraz daha bireysel özelliklerine özen gösterirdim.” (Ö1)
Açık, Anlaşılır Bir Dil	2	13	“Açık ve anlaşılır olması lazım.” (Ö2)
Teknoloji ile Uyumlu	1	7	“Teknoloji çağındayız mümkün oldukça kitapları teknolojiye yaklaştırmaya çalışırdım.” (Ö2)
Toplam	15	100	

Tablo 5’e göz atıldığında çalışmaya katılan öğretmenlerin %40’ı ders kitabı hazırlamak durumunda olsalar içerisinde daha fazla soru ve etkinliklerin bulunmasını önemseyeceklerini belirtmiş olup öğretmenlerden 3’ü bu şekilde hazırlanan kitapların kalın olması durumunda ise kitapları bölerek bu sorunun ortadan kaldırılabileceğini dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin %20’si kitap hazırlamaları durumunda konuların daha net bir şekilde verilmesine özen göstereceklerini belirtirken %20’si de öğrencilerin düzeylerine ve farklı algılama biçimlerine hitap edeceklerini dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin %13’ü dilin doğru kullanımına dikkat edeceklerini belirtirken %7’si teknoloji ile uyumun önemi üzerinde durmuştur. Ayrıca öğretmenlerden 1’i verilmek istenen kazanımların belirlenmesinde güncelin takibinin önemini belirtirken 1 öğretmen de ders kitaplarının içeriğinin öğretmen için de kolaylaştırılması gerektiğini belirtmiştir. Bu soruya ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Bir kere anlaşılır bir dil kullanılıyor olması şart.” (Ö4)

“Ben bu kitapta hangi konuları anlatmak istiyorum, hangi bilgileri aktarmak istiyorum bir kere onları başlıklar halinde toplardım. u hangi bilgilerin çocuklar için güncel olduğunu gerekli olduğunu ve çocuğa bir donanım kazandıracağını hesap ederdim muhtemelen.” (Ö3)

“Bir kere öncelikle öğretmenin kitap içindeki içeriklere, çocuktan istenene önce öğretmenin kolay ulaşmasını isterdim.” (Ö6)

“Eğer bir ders kitabı hazırlasaydım dersin kitabını ayrı, çalışma kitabını ise ayrı hazırlardım. ... Kitapların mutlaka bütün zekâ alanlarını harekete geçirecek nitelikte olmasına dikkat ederdim. Bunun için çalışma kitabını öğrencinin sınıf ortamında aktif olmasını sağlayan etkinlik ve uygulamalarla donatırdım.” (Ö7)

Çalışmaya katılan öğretmenlere son olarak “Ders kitaplarının niteliğinin artırılması için neler yapılmalıdır?” sorusu sorulmuştur. Elde edilen veriler analiz edilerek Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Ders Kitaplarının Niteliğinin Artırılmasına Yönelik Öneriler

Tema	f	%	Örnek Alıntı
Öğrenciyi Aktif Kılacak Etkinlikler Olmalı	4	22	“Öğrenciyi aktif kılabilceğimiz şekilde etkinlikler olması gerekiyor.” (Ö8)
Daha Net ve Sade Konu Anlatımı Olmalı	3	17	“Ben konuları daha sadeleştirirdim.” (Ö3)
Daha Fazla Soru ve Etkinliğe Yer Verilmeli	3	17	“Dediğim gibi en çok bizim eksikimiz zaten etkinliğin az olması, biz o yüzden yardımcı kaynaklara ihtiyaç duyuyoruz.” (Ö6)
Müfredata Uygun Olmalı	2	11	“Öğrenci kazanımlarıyla birebir uyumlu gitmeli.” (Ö1)
Uzmanlardan Bir Komisyon Tarafından Öğretmen Görüşleri Alınarak Hazırlanmalı	2	11	“Bu komisyonun bence daha iş bilir kişilerden oluşması lazım birincisi bu ikincisi tabanın daha çok dinlenmesi lazım.” (Ö4)
Sınav Sistemine Uygun Olmalı	2	11	“Sınav sistemini kim hazırlıyorsa ders kitaplarını da bence onlar hazırlamalı. Yani sınav sistemi ile uyummalı.” (Ö5)
Öğrenci Düzeyi Göz Önünde Bulundurulmalı	2	11	“Mesela kitapta şu an o kadar üst düzey bilgiler var ki ortaokul öğrencisi için çok fazla.” (Ö3)
Toplam	18	100	

Tablo 6'ya bakıldığında mevcut ders kitaplarının niteliğinin artırılması için çalışmaya katılan öğretmenlerin %22'si öğrenciyi derste aktif kılacak ve bilgiyi uygulamaya dökmesini sağlayacak etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanında 3 öğretmen konu anlatımına odaklanarak konuların daha anlaşılır, sade bir şekilde verilmesi gerektiğini dile getirirken 3 öğretmen de kitaplardaki soru çeşitliliğinin daha fazla olması gerektiğini dile getirmiştir. Öğretmenlerin %11'i kitapların müfredatla uyumlu bir şekilde ilerlemesinin faydalı olacağını, %11'i kitapların hazırlanma sürecine dikkat çekerek öğretmenlerin görüşlerine başvurularak alanında uzman kişilerden oluşan bir komisyon tarafından hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin %11'i sürecin sınavlar üzerinden ilerlemesi sebebiyle kitapların sınav sistemine uygun olması gerekliliğini dile getirirken %11'i öğrencilerin hazırbulunuşluklarının önemini vurgulamış ve kitapların öğrenci düzeyine uygun hazırlanması gerektiğini dile getirmiştir. Bu soruya ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda gösterilmiştir:

“Ders kitaplarının niteliğini artırmak için u öğrenci kazanımlarıyla birebir uyumlu gitmeli, daha çok bilgi ağırlıklı değil de yine söylediğim gibi düşünce odaklı beceri temelli gitmeli, öğrencileri beceri ve değerler konusunda da bilgilendirmeli ders kitapları çünkü bunları da kazandırmak istiyoruz biz derslerimizde.” (Ö1)

“Ders kitaplarımız öğrettiğimiz şeyleri çok uygulatamıyor işte çocuklara sıkıntı orada. Hani niteliği artırmak için üretilen bilginin kitap içerisinde veya kitap aracılığıyla kitap dışına taşacak şekilde araştırma soruları ile merak uyandıracak u farklı içeriklerle çocuğu daha çok o öğrendiği bilgiyi uygulamaya teşvik etmesi lazım kitabın diye düşünüyorum.” (Ö2)

“Şimdi oradaki yazar kadrosu kim biz onu bilmiyoruz aslında, bir komisyon yazıyor ama komisyonda kim var bunu bilmiyoruz. Bir kere bu komisyonun bence daha işbilir kişilerden oluşması lazım birincisi bu, ikincisi tabanın daha çok dinlenmesi lazım yani yıllardır yukarıya giden eleştirilerin bir şekilde artık oraya ulaşması lazım.” (Ö4)

“Sınav sistemini kim hazırlıyorsa ders kitaplarını da bence onlar hazırlamalı. Yani sınav sistemi ile uyuşmalı.” (Ö5)

“Konuların daha derinlemesine yani daha kesin bilgiler verilip arttırılmasına gerek var bence ve öğrenciyi aktif kılabileceğimiz şekilde etkinlikler olması gerekiyor.” (Ö8)

Sorulara ek olarak çalışmaya katılan öğretmenlerden biri ders kitaplarında kavram haritalarına yer verilmesinin faydalı olacağını belirtirken başka bir öğretmen de bilgi yetersizliğinden dolayı kitap üzerine çok fazla not aldıkları bu nedenle öğrencilerin kitaba not alabilmeleri için bir alan ayrılmasının faydalı olabileceğini dile getirmiştir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma ile öğretmenlerin ders kitaplarının niteliğini nasıl değerlendikleri ve yardımcı kaynakların kullanım durumunun anlaşılması amaçlanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde çalışma sonucu elde edilen bulgular literatürdeki çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmış ve varılan sonuçlar ile birlikte öneriler sunulmuştur.

Bulgulara göre ders kitaplarının nitelik sorunları bulunduğu, bu durumun da öğretmen ve öğrencileri yardımcı kitaplara yönlendirdiği görülmektedir. Aslan (2010)'ın çalışmasına göre ülkemizdeki ders kitaplarının diğer ülkelerdeki nitelikli kitapların gerisinde kalmaktadır.

Araştırma bulgularına göre ders kitaplarında yeterince soru ve etkinlik olmaması nedeniyle konuların pekiştirilmesinde ve öğrencilerin sınavlara hazırlanmasında ders kitaplarının yetersiz olduğu görülmektedir. Bu bulgular literatürdeki çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Katipoğlu ve Katipoğlu (2016), çalışmalarında öğretmenlerin ders kitaplarını merkezi sınavlara hazırlanan öğrenciler açısından yetersiz bulduğunu ortaya koymuşlardır. Mazlum ve Mazlum (2016) çalışmalarında ders kitaplarının örnek ve etkinlik bakımından yetersiz olmasının öğretmenleri yardımcı kitaplara ittiğini belirtmişlerdir. Taş ve Minaz (2018) da çalışmalarında yardımcı kaynakların merkezi sınavlar için gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Işık (2008) da çalışmasında benzer şekilde ders kitaplarındaki soruların merkezi sınavlara uygun olmayıp yetersiz olduğu ortaya konmuştur.

Öğretmenler ders kitaplarının, özellikle müfredatla ve kazanımlarla paralellik göstermesini önemsemektedir. Demirel (2017) çalışmasında ders kitaplarında verilen konunun öğretim programlarındaki içeriğe uygun olması ve program hedeflerini gerçekleştirebilecek niteliklere sahip olmasının önemini ortaya koymuştur. Haşiloğlu, Güler ve Durmaz (2020) ise yapmış oldukları çalışmada, yardımcı kitapların merkezi sınavlara

uygunluğu, pratik test çözme becerileri edindirmesi, soru çeşitliliğinin ve sayısının fazla olması gibi nedenlerden dolayı öğretmenlerin yardımcı kaynak kitap kullanmaya yöneldiklerini ifade etmişlerdir.

Çalışma bulgularına göre ders kitaplarının içeriğinin yetersiz olduğunu ortaya konulmaktadır. Uzuntiryaki ve Boz (2006)'un çalışmasına göre öğretmen adayları ders kitaplarının içeriğini yetersiz olarak değerlendirmekte ve bu nedenle ders kitaplarını tercih etmemektedirler. Ders kitaplarının öğrencinin düzeyine uygun olması önemli etmenlerdendir. Kabapınar (2020), çalışmasında ders kitaplarının hitap ettiği kitleye uygun olmasının gerekliliğini ortaya koymuştur.

Araştırma bulgularına göre ders kitaplarının hazırlanmasında oluşturulan komisyonların önemi büyüktür. Semenderoğlu ve Gülersoy (2005), çalışmalarında yeterli bir ders kitabı için hazırlanma sürecinin önemini ve donanımlı kişilerce hazırlanmasının gerekliliğini ortaya koymuşlardır.

Sonuç olarak mevcut ders kitaplarının nitelik sorunları olduğu görülmektedir. Özellikle içerikte açıkça hissedilen bu sorunlar yardımcı kaynaklara ihtiyaç duyulmasına zemin hazırlamaktadır. Mevcut eğitim sistemimizde merkezi sınavların taşıdığı önem nedeniyle ders kitaplarının öğrencileri, sınavlara hazırlanma aşamasında hem konu hem de soru çeşidi açısından desteklemesi beklenmektedir. Ancak ders kitapları bu konuda yetersiz kalmaktadır. Ders kitaplarının öğretmen ve öğrencilerin başka kaynaklara ihtiyaç duymalarını önleyecek şekilde donanımlı hale getirilmesi gerekmektedir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda aşağıda birtakım öneriler sunulmuştur:

- ✓ Ders kitapları, uzman kişilerden oluşturulmuş komisyonlarca alanda çalışan öğretmenlerin görüşleri alınarak hazırlanmalıdır.
- ✓ Ders kitapları, konu anlatımı ve soru çeşitleri açısından zenginleştirilmelidir.
- ✓ Ders kitaplarında öğrencilerin seviyesine uygun, açık ve anlaşılır bir dil kullanılmalıdır.
- ✓ Ders kitapları bilgi hatalarından arındırılmalıdır.
- ✓ Ders kitapları müfredatla, ders kazanımları ve merkezi sınavlarla uyumlu bir hale getirilmelidir.
- ✓ Ders kitapları öğrencilerin bireysel farklılıkları gözetilerek, farklı duylara hitap edecek şekilde revize edilmelidir.
- ✓ Öğretmenler için yol gösterici nitelikte olan ders kitaplarının içerikleri öğretmenler için de kolay ulaşılabilir hale getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Alkan, C. (2011). Eğitim Teknolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Altun, M., Arslan, Ç. & Yazgan, Y. (2004). "Lise Matematik Ders Kitaplarının Kullanım Şekli ve Sıklığı Üzerine Bir Çalışma", Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(2), 131-147.
- Aktürkoğlu, B. (2020). "Ders Kitaplarına Yardımcı Materyaller". (Ed. Ö. Demirel ve K. Kiroğlu), Ders kitabı incelemesi (4. Baskı), ss. 51-66, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Arı, A. (2018). Eğitim Bilimine Giriş, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Aslan, E. (2010). "Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Ders Kitapları", Eğitim ve Bilim, 35(158), 215-231.
- Berg, B. L. & Luna, H. (2019). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (Çev.:Asım Arı), Eğitim Yayınevi, Konya.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni (Çev.: Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir), Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Creswell, J. W. (2017). Eğitim Araştırmaları: Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi (Çev.: Halil Ekşi), EDAM, İstanbul.
- Çalışkan, N. & Toyran, M. (2020). "Birleşik Krallık'taki Okullarda Ders Kitabı Kullanımı: Mevcut Durum, Çalışmalar, Gelecek Planları", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(3), 693-705.
- Demirel, Ö. (2017). Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı (23. baskı), Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Erkuş, A. (2013). Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci (4. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara.

- Gökçek, T. & Hacısalihoğlu Karadeniz, M. (2013). “Ortaöğretimde Matematik Ders Kitabı Yerine Alternatif Kaynakların Tercih Edilme Nedenleri”, Turkish Journal Of Computer And Mathematics Education, 4(1), 20-31.
- Gün, C. K. (2009). “Ortaöğretim Dokuzuncu Sınıf Matematik Ders Kitabına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri”, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Güneş, B. ve Ünsal, Y. (2003). “Bir Kitap İnceleme Çalışması Örneği Olarak MEB İlköğretim 8. Sınıf Fen Bilgisi Ders Kitabına Fizik Konuları Yönünden Eleştirel Bir Bakış”, Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi, 11(2), 387-394.
- Güngör, H. (2014). “İlkokul 4. Sınıf Matematik Dersi “Kesirler” Konusunun Öğretiminde Öğretmenin Yardımcı Kitap Kullanımının Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Gürbüz, S. & Şahin, F. (2017). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Haşiloğlu, M. A, Güler, H. & Durmaz, E. (2020). “Ortaokul Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Yardımcı Kitap Kullanma Nedenleri ile İlgili Görüşleri (Araştırma Makalesi)”, EKEV Akademi Dergisi, 24(83), 565-578.
- Işık, C. (2008). “İlköğretim İkinci Kademesinde Matematik Öğretmenlerinin Matematik Ders Kitabı Kullanımını Etkileyen Etmenler ve Beklentileri”, Kastamonu Eğitim Dergisi, 16(1), 163-176.
- Kabapınar, F. (2020). “Davranışçı ve Yapılandırmacı Öğrenme Anlayışları Temelinde Fen Bilimleri Ders Kitaplarına Bakmak”. (Ed. Ö. Demirel ve K. Kiroğlu), Ders Kitabı İncelemesi (4. Baskı), ss. 214-239, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Katipoğlu M. & Katipoğlu, S. N. (2016). “Matematik Öğretmenlerinin Öğrenci Ders Kitabı Hakkındaki Görüşleri”, Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi, 2(3), 156-165.
- Kılıç, D. (2020). “Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri”. (Ed. Ö. Demirel ve K. Kiroğlu), Ders Kitabı İncelemesi (4. Baskı), ss. 37-48, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Mazlum, Ö. & Mazlum, S. F. (2016). “İlköğretim 4. Sınıf Ders Kitaplarının Görsel Tasarımına Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, Sanat Eğitimi Dergisi, 4(1), 1-18.
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2019). Ders Kitapları Hakkında Merak Edilenler. Erişim Adresi:https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_08/26180800_ders_kitaplari_hakkinda_brsr.pdf
- Nakiboğlu, C. (2009). “Deneyimli Kimya Öğretmenlerinin Ortaöğretim Kimya Ders Kitaplarını Kullanmalarının İncelenmesi”, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 10(1), 91-101.
- Onat Kocabıyık, O. (2015). “Olgubilim ve Gömülü Kuram: Bazı Özellikler Açısından Karşılaştırma”, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (1), 55-66.
- Oruç, Ş. (2018). “Özel Araştırma: Dünyadan Örneklerle Eğitimde Yardımcı Kaynak Kullanımı”, EYTED Ulusal Eğitim Raporu.
- Özdemir, M. (2010). “Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 323-343.
- Patton, M., Q. (2014). Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri (Çev.: M. Bütün ve S. B. Demir), Pegem Akademi, Ankara.
- Saban, A. & Ersoy, A. (2019). Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Seguin, R. (1989). The Elaboration Of School Textbooks Methodological Guide. Technical Report, UNESCO.
- Semenderoğlu, A. & Gülersoy, A. E. (2005). “Eski ve Yeni 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, (18), 141-152.
- Şahin, S. & Turanlı, N. (2005). “Liselerde Okutulmakta Olan Lise 1. Sınıf Matematik Kitaplarının Değerlendirilmesi”, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 25(2), 327-341.

Taş, H. & Minaz, M. B. (2018). “Derslerde Yardımcı Kaynak Kullanılmasının Öğretmen, Veli ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, SETSCI Conference Indexing System, 3(4), 582-589.

Uzuntiryaki, E. & Boz, Y. (2006). “Öğretmen Adaylarının Ders Kitabı Kullanımıyla İlgili Görüşleri”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31(31), 212-220.

Yıldırım, A. (1999). “Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi”, Eğitim ve Bilim, 23(112), 7-17.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Yılmaz, A., Seçken, N., & Morgil, İ. (1998). “Lise 11. Sınıf Kimya 3 Ders Kitaplarının Kimya Eğitimine Uygunluklarının Araştırılması”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(14), 73-83.

İnternet Kaynakları

<https://www.memurlar.net/haber/781174/okullarda-kaynak-problemi.html>

<https://www.mevzuatinyeri.com/genel-haberler/meb-ogrencilere-yardimci-kitap-aldirilmamasi-icin-uyardi-h18436.html>

<http://www.kamuajans.com/egitim-personeli/meb-yardimci-kaynak-kullanimi-ile-ilgili-yasaklar-degil-ilkeler-belirlemeli-h529216.html>